

barokkművészet is. Sohase használ-nám vele kapcsolatban a «kozmosz» jelzőt.

Szabadjon itt még egyet megjegyez-nem. Manetban lelki sivárságot látni semmiképpen sem lehet. Igaz, hogy ő több lelket visz sokszor a napfénybe, a növényzet zöld reflexeibe és a gyümölcscsendéletek leírhatatlanul könnyed és hamvas tónusaiba. Fel-ismerhető azonban a lélek az ő ké-pein, nemcsak azon, ami az emberen kívül van, hanem az emberábrázolás-ban is. («Le bon bock»!) Léleknek merem nevezni azt is, ahogy nála pl. egy finom női kéz úgy fog meg vala-mit, hogy tapintása fokát is ponto-san megérezzük. («La dame au ce-rises».)

De ismétlem: Hekler könyve nagy érték. Művészettel van megírva. Különösen szép része az, melyben a hatalom és bőség művészetéről, a barokkról beszél, ami természetének, úgy látszik, különösen megfelel. Min-den szavából kitűnik a tárgyban való elmerülés, az átérzés ereje és ben-sősége. Többet is mondhatok. Dícsé-retére válik az a tárgyilagosság is, mellyel a tegnapi izmusokról beszél. Munkája komoly, lelkiismeretes, szor-galmas, energikus és amellett — amit igen fontosnak tartok — megbízható felvilágosítást ad arról, ami fontos tudnivaló.

Felvinczi Takács Zoltán.

Hankiss János: Irodalomszemlé-let. Új Írók. 9. Hely n. 1934. Nagy Károly és Társai kiadása, 80 l.

Szerző a *Napkelet*-ben és a *Debre-ceni Szemlé*-ben megjelent hat tanul-mányát adta ki ebben a kis füzetben. A debreceni egyetem fiatal francia professzora azok közé a tudósok közé tartozik, akik a szakjukban való elmé-lyedés mellett élénk kapcsolatban maradnak az élettel, akik nemcsak tudósok, hanem mozgékony kezde-ményezők és agitátorok is. Hankiss

külföldön tartott előadásaival már eddig is nagy érdemeket szerzett a magyar irodalom ismertetése, pro-blémakutatásával pedig irodalom-tudományunk fejlesztése terén.

Ezekkel a tanulmányaival — mint maga mondja — «hozzá akar szok-tatni az irodalom természetének gaz-dagabb és többoldalú fogalmazásá-hoz». Mint az irodalom híu szerelmese, védi annak méltóságát, bizonyítja fontosságát, nélkülözhetetlenségét, sokszor életirányító voltát, hiszen «az irodalom annyi szállal szövődik át az emberen, hogy lehetetlen megkülön-böztetni magától». (*Az irodalom és az irodalomkutatás méltósága.*) A művé-szet és irodalom határait kutatva be-bizonyítja, hogy a művészet mennyit köszön az irodalomnak (*Irodalmiság a művészetben*). A valószínűség kérdé-sét illetőleg arra az eredményre jut, hogy «a való életéről alkotott fogal-mainak jelentékeny része olvasmányi emlék» s ezen az új alapon elemzi to-vább a bonyolult problémát (*A rea-lizmus bírálata*). Emberismeretünk-nek is csak kis része ered a magunk tapasztalataiból, a főforrás itt is az irodalom, a nagy emberábrázoló írók lélektani kincse, melyet munkáikban ránk hagytak (*Emberismeret és iro-dalom*). A *jellemrajz problémáiból* a leg-gazdagabb tanulmánya. Szűk kere-tében szól a jellemzés technikájáról, az emberismerettel s az életben tap-pasztalt jellemekkel való kapcsolatá-ról, a nagy írók jellemző erejéről, a jellemrajzok megítéléséről, a jellem-zés fölösleges túltengéséről, a pszicho-analizisről s az egyes irodalmi kor-szakok jellemző stílusáról. A *lírai költő fölfedező úton* c. fejtegetése arra a gondolatra van alapítva, hogy «a modern líra fejlődésének mintegy száz év óta legfőbb, jóformán egyedül égő csillaga: a lélektani fölfedezésre való törekvés».

Mindezzel csak jelezhettem Han-kiss témáit, de nem adhattam fogal-

mat ötletekben való gazdagságáról, számos új és egyéni megállapításáról, melyeket kitűnően választott irodalmi példákkal és sokszor pompásan világító analógiákkal és hasonlatokkal tesz általánosan érthetőkké. Egyet ideirok jellemző például: «Hogy az emberek egymás társaságában élhesenek, szükségük van egy csomó közös, vita tárgyát nem képező fogalomra, gondolatra, sablonos, tehát nyugalmas érzésre. Ezt a lelki eszperantót sérti meg az eredeti lírai fölfedezők exotikus nyelve: idegen nyelven mernek beszélni oly társaságban, mely azt nem érti».

Különben franciás világossággal, természetes könnyűséggel és elmés-séggel ír, úgy hogy alig tapasztalhatjuk nála a tényeknek és problémáknak a szellemtörténéseknek gyakran tapasztalható elködösítését.

Szinnyei Ferenc.

Harsányi Zsolt: Szólalj, szólalj, virrasztó! Zrínyi, a költő életének regénye. Két kötet. Budapest, Singer és Wolfner kiadása. 1934.

A világháború után, ahogy a forradalmak zűrzavarából tétova lépésekkel kijutott az emberiség, szükség-szerűen kapaszkodott pozitívumot kereső keze a történelemhez. Ez az új *történelmi tudat*, mely a szellemiség teljességét áthatotta, szinte egész Európában irodalmi kifejezésiformát is talált. Sajátos történelemérzék ez, mely épügy különbözik a romantikusoknak a fantázia útján való *multbamenekülésétől*, mint a XIX. századvégnek, a természettudományok korának tárgyilagos, de ugyanakkor *önmagáértvaló* szemléletmódjától. A háború utáni évek csalódott, talajátvesztett nemzedéke támpontért nyúlt a multhoz. Eltérően a romantikusoktól: a történelem objektív képét kereste, de nem azt az *önmagáértvaló* realitást, amit *Ranke kora*: tárgyilagosan akarja látni a

multat, de nevelni és lelkesíteni is óhajt vele. Meg akarja rajzolni a történelem hű képét, hogy biztos alapot rakjon általa a jelennek.

Harsányi Zsolt előző két életrajzi regénye épügy, mint a legújabb, ebben a mai történelmi légkörben született meg. Regényei mégis inkább a tárgyválasztást köszönhetik ennek a szemléletmódnak. Munkáinak megformálása szoros értelemben nem ebből a történelemszemléletből kristályosodott ki. Írói formája a biztos kézzel tartott eleven mesélőkedv. Az *érdekkeltő mese* célját szolgálja nála minden multbeli dokumentum. Munkáiból kiérezzük, hogy a megírást erős tanulmányozás előzte meg, de a mese színessége kedvéért, írói ösztönnel, nem egyszer szuverenül bánik anyagával.

Az életrajzi regények modorában, elsősorban a történelmi hős érdekli. De Zrínyi, — aki mint politikus kifejezésre juttatja a török és Habsburg imperializmus keresztútjében a XVII. századi magyarság európai helyzetét és mint költő, legmélyebb magyar képviselője kora európai irodalmi ízlésének — önmagában hordozza egész korát, bizonyára jobban, mint Petőfi vagy akár Madách. *Zrínyi életrajzi regénye*, a nagy *korjellemező hős* egyéniségének megrajzolásával, széles korpéppé válik. De Harsányi csak a nagyvonalú, kor-kifejező hős szükség-szerű velejáróiban ad korrajzot. Elsősorban Zrínyi, az ember érdekli. Ábrázolásában megtaláljuk az emberi magánélet apró bensőségeit. Egy nagy költő és hadvezér életének emberi érdekességeit.

A történelmi anyagot komoly szempontok alapján hordja össze. Azt a Zrínyit kapjuk regényében, aki a történettudományi kutatások nyomán, minden vita nélkül köztulajdonná válhatik. Kibontakozik itt az a koroktól független, sajátosan magyar hős, aki a király és a nemzethű-